ANALIZA CRIMINOLOGICĂ ȘI JURIDICO-PENALĂ A FAPTELOR INCRIMINATE PRIN ART. 317 AL CODULUI PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

CRIMINOLOGICAL AND LEGAL-PENAL ANALYSIS OF THE FACTS INCRIMINATED BY ART. 317 OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 343.22:343.82:343(478)(094.4)

DOI: https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.49

Victor SAMOILENCO[1]

ABSTRACT. *Escaping from places of detention is a criminal act according to the legislation of the Republic of Moldova. The number of escapes that are committed annually is insignificant in correlation with the number of convicts. And yet, the parliament decided that there is a need to keep the act of escape incriminated. And rightfully so, in the absence of incrimination, the number of escapes would increase significantly. The conditions of detention, the imperfections of the prison guard wall, the crisis of human resources play an important role in this case. In this context, the passing through the judicial filter of the few escapes that happen every year must be fair and proportionate. Measures must be taken to improve the legislative framework and the causes that stimulate the escape of convicts must be studied and improved as much as possible. Namely the study of the opportunities for legislative improvement resulting from the analysis of the signs that characterize the elements of the crime component as well as the identification of the causes that stimulate the escape are the object of this research. In the object also are contained the measures that can be taken to improve these causes.*

Keywords: *escape, legal object, objective side, subject of the crime, subjective side, criminogenic factors.*

REZUMAT. *Evadarea din locurile de detenție este o faptă incriminată în legislația Republicii Moldova. Numărul evadărilor care se petrec anual nu este unul foarte mare în coraport cu numărul populației carcerale. Și totuși, legiuitorul a decis că există necesitatea de a menține incriminată fapta de evadare. Și pe bună dreptate, în lipsa unei incriminări numărul evadărilor ar crește semnificativ. Condițiile de detenție, viciile edificiului de pază, criza de resurse umane joacă în cazul dat un rol important. În acest context, justificarea puținelor evadări care se petrec anual trebuie să fie corectă și proporțională. Trebuie de întreprins măsuri orientate spre perfecționarea cadrului legislativ iar cauzele care stimulează evadarea trebuie să fie studiate și pe cât de mult posibil ameliorate. Anume studierea oportunităților de perfecționare legislativă rezultată din analiza semnelor ce caracterizează elementele componenței de infracțiune precum și identificarea cauzelor care stimulează evadarea reprezintă obiectul prezentei cercetări. De asemenea în obiect se include și măsurile care pot fi întreprinse pentru ameliorarea acestor cauze.*

Cuvinte-cheie: *evadare, obiect juridic, latură obiectivă, subiect al infracțiunii, latură subiectivă, factori criminogeni.*

[1] Victor SAMOILENCO, ofițer principal al DICI al ANP MJ, comisar de justiție, doctorand în cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice a USM, ORCHID: 0000-0002-9277-5983, E-mail: vic84@mail.ru

Prin articolul 317 al Codului Penal al Republicii Moldova (CP RM), legiuitorul țării noastre a incriminat fapta de evadare din locurile de detenție, într-o variantă tip și o variantă agravantă. În varianta tip, norma de incriminare prevede că *„evadarea din locurile de deținere, săvârșită de persoana care execută pedeapsa cu închisoare, precum și de persoana care se află sub arest preventiv, se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani."*[1] *„Aceiași acțiune: a) săvârșită de 2 sau mai multe persoane, b) însoțită cu alicarea violenței ori c) săvârșită cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de arme"*, constituie agravantă și *„se pedepsește cu închisoare de până la 6 ani."* [1] Pentru a evita condamnările inutile și crearea unor situații juridice și de fapt, inechitabile, legiuitorul, la alineatul 3 al aceluiași articol a precizat că: *„nu constituie infracțiune în sensul prezentului articol (317), evadarea din locurile de detenție a persoanei în privința căreia la momentul evadării nu exista sau a încetat temeiu legal al detenției."* [1]

Oportunitatea incriminării faptei de evadare din locurile de deținere a fost argumentată de S. Brînza și V. Stati prin faptul că „nu în toate cazurile măsurile extrapenale de combatere a faptei de evadare din locurile de detenție își dovedesc eficacitatea." [2] Prin măsurile extrapenale, în accepțiune curentă avem în vedere: a) toate măsurile care se întreprind de către ofițerii de penitenciare din cadrul unui serviciu al Administrației Naționale a Penitenciarelor și a penitenciarului, distinct, special conceput și abilitat pentru a urmări persoanele evadate, urmărire care face obiectul activității operative de investigație [3] în sensul articolului 222 din Codul de Executare al Republicii Moldova; b) toate măsurile care se întreprind de către Serviciul Siguranță și Regim Penitenciar pentru a asigura respectarea regimului de detenție în cadrul instituției penitenciare (în special măsurile de contracarare a acelor încălcări de regim care implică și momentul de pregătire ori înlesnire a actului de evadare); c) toate măsurile care se întreprind de către Serviciul Pază și Escortă a penitenciarelor și de către Direcția Pază Escortă și Comenduire a Administrației Naționale a Penitenciarelor întru contracararea oricărei tentative de evadare a condamnaților care se dețin în penitenciar, sunt escortați în afara penitenciarului ori se află în proces de transfer de la o instituție penitenciară la alta; d) suma măsurilor întreprinse de către Administrația Națională a Penitenciarelor pentru a crea un cadru cât mai eficient de implementare a politicii elaborate de către Ministerul Justiției în domeniul execuțional-penal, măsuri printre care se numără și asigurarea penitenciarelor cu personal calificat, bine antrenat în domeniul asigurării pazei și regimului, dotarea penitenciarelor cu mijloace tehnice de supraveghere și contracarare a tentativelor de escaladare ori trecere subterană a edificiului de pază, mijloace electronice de monitorizare a condamnaților în timpul escortării ori acordării dreptului de deplasare fără escortă etc.

Aceste măsuri extrapenale nu pot garanta faptul că persoanele încarcerate nu vor încerca să se eschiveze de la executarea pedepsei sau măsurii preventive. Chiar și în condițiile în care serviciul de pază instituit în fiecare penitenciar va contracara în mod activ tentativele de evadare și vor reuși să împiedice consumarea unor asemenea fapte,

pentru a descuraja comportamentul de eschivare al condamnaților de la executarea sentințelor și măsurilor preventive, incriminarea evadării din locurile de deținere este oarecum binevenită. Administrația Națională a Penitenciarelor raportează în medie 1-2 evadări pe an, însă deseori condamnații evadează în grup, iar multe dintre evadări sunt contracarate încă la faza pregătitoare, sau cel târziu în momentul săvârșirii lor, de unde denotă că există suficientă motivație în cadrul populației carcerale de a comite acte de eschivare în legătură cu executarea pedepselor penale și a măsurilor preventive. Prin aceasta și se manifestă pericolul social al evadării ca atare: prin faptul că potențează o tendință socială negativă în cadrul populației carcerale care se manifestă prin eschivarea încarceraților de la răspunderea penală ori pedeapsă și neasumarea efectelor înfăptuirii justiției. Acest pericol crește în momentul în care persoanele evadate devin motivate să săvârșească noi infracțiuni: mulți condamnați sunt predispuși să comită acte de agresiune sexuală și alte crime de violență, sunt motivați spre răzbunare, mai ales pe acele persoane care au contribuit la încarcerarea lor, ori, fiind fugari și lipsiți de mijloace de existență redevin hoți, jefuitori, tâlhari etc., recidivând grav.

Mai jos exprim punctul meu de vedere cu privire la obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art. 317 al CP RM:

a) Obiectul juridic general al infracțiunii de evadare din locurile de detenție îl reprezintă relațiile sociale care apar în contextul ocrotirii și conservării prin normele dreptului penal a tuturor valorilor prevalente existente în societate, precum și a relațiilor sociale care apar în jurul acestor valori.

b) Obiectul juridic suprageneric îl constituie relațiile sociale cu privire la menținerea securității, a ordinii publice și de drept.

c) Obiectul juridic generic îl constituie relațiile sociale cu privire la ***înfăptuirea*** justiției și menținerea ordinii de drept. Anume astfel trebuie formulată denumirea obiectului juridic generic și nicidecum „relațiile sociale cu privire la ***ocrotirea*** justiției", pentru a se evita o interpretare eronată și inadecvată contextului a termenului de justiție. (sublinierea este necesară și îmi aparține) Voi cita în acest sens pe V. Cușnir și A. Doga care propun: „pentru excluderea unei interpretări largi a noțiunii de justiţie, propunem reformularea capitolului XIV din partea specială a Codului penal din „Infracţiuni contra justiţiei" în „Infracţiuni care împiedică înfăptuirea justiţiei". Din această intitulare ar rezulta că infracţiunile în cauză nu atentează în exclusivitate la relaţiile sociale condiţionate de activitatea jurisdicţională realizată de către instanţele judecătoreşti, ci şi la relaţiile sociale ce ţin de activitatea celorlalte instituţii implicate în cazul de înfăptuire a justiţiei." [4, pag. 18]

d) Obiectul juridic subgeneric (de subgrup) îl constituie relațiile sociale cu privire la menținerea ordinii de drept în penitenciare (ca instituții care participă la înfăptuirea justiției).

e) Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale care apar în legătură cu contracararea tentativelor de ieșire voluntară și nejustificată din punct de vedere legal, din custodia statului a persoanelor condamnate și prevenite.

S. Brînza și V. Stati consideră că obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 317 CP RM îl constituie „relațiile sociale cu privire la prevenirea evadării din locurile de deținere a persoanei care execută pedeapsa cu închisoarea sau a persoanei care se află sub arest preventiv.” [2] V. Chetraru consideră că „evadarea din locurile de deţinere atentează la relaţiile sociale, care asigură activitatea normală atât a organelor de urmărire penală, cât şi a instanţelor judecătoreşti, precum şi a instituţiilor penitenciare, relaţii sociale care asigură obligativitatea actelor procesuale.” [5, pag. 98] În literatura de specialitate de peste Prut obiectul juridic special al infracțiunii de evadare mai este formulat și ca „relații sociale privitoare la înfăptuirea justiției și respectarea stării legale de reținere sau deținere.” Trebuie să menționăm faptul că în cazul în care evadarea se produce cu aplicarea violenței, vom avea un obiect juridic secundar al infracțiunii constituit din relațiile sociale care apar în contextul protecției sănătății persoanei și integrității corporale a acesteia împotriva vătămărilor fizice care se produc pe cale infracțională, dar și un obiect material care se va concretiza în corpul persoanei care a suferit o anumită leziune în cadrul evadării.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 317 a CP RM se exprimă prin fapta prejudiciabilă manifestată prin evadarea din locurile de detenție. În latura obiectivă se înscrie numai fapta de sustragere de la privarea de libertate care s-a produs în condițiile legii, ceea ce înseamnă că o persoană care este victimă a unei alte infracțiuni înfăptuită contra justiției, precum reținerea sau arestarea ilegală, prevăzută la art. 308 CP RM, în caz de evadare, în mod obiectiv nu va putea fi acuzată de săvârșirea unei infracțiuni. Fapta sa va fi calificată mai curând ca un comportament de autoconservare, ca ripostă la un abuz comis asupra propriei persoane, dar nicidecum ca infracțiune. Deși legiuitorul nu a prevăzut express, în latura obiectivă a respectivei infracțiuni se include și evadarea care se comite în sala de judecată, sub escortă, în timpul prestării unor munci pe teritoriul întreprinderilor sau în cariere, câmp etc., mai puțin în timpul acordării dreptului de deplasare fără escortă, pentru care există altă normă de incriminare (prevăzută la articolul 319 CP RM).

În varianta agravantă a infracțiunii, fapta prejudiciabilă în mod obligatoriu trebuie să se exprime nu doar prin comportamentul de evadare, dar și prin cel puțin una din acțiunile precum: evadarea în grup, aplicarea violenței, utilizarea armelor/obiectelor care pot folosi ca arme. Legiuitorul nu menționează care obiecte, la fel cum nu menționează asupra cui poate fi aplicată violența, de unde rezultă că poate fi vorba despre civili, angajați ai penitenciarului sau alți condamnați. Deasemenea, legiuitorul nu folosește în norma de incriminare decât expresia „locuri de deținere/detenție”, evitând să folosească sintagme precum „din penitenciar”, „din casa de arest”, „de la domiciliu” etc., de unde denotă că în egală măsură am putem aplica norma de incriminare în situații de evadare a persoanei din casa de arest, dintr-un spital etc., dacă exista în privința lui măsură preventivă sau sentință de condamnare și se deținea în custodia statului în condiții similare deținerii, însă nu și în cazul persoanelor aflate în arest la domiciliu sau persoanelor aflate în arest contravențional, cu atât mai mult

în cazul arestului militarului care a încălcat disciplina militară sau în cazul persoanei internate într-o instituție psihiatrică.

Din păcate legiuitorul țării noastre nu a prevăzut în partea specială a legii penale în care cazuri de evadare se aplică regula concursului de infracțiuni și când pur și simplu se adaugă termenul de pedeapsă adăugat peste termenul neexecutat, la fel cum este destul de vag momentul sancționării tentativei de infracțiune. Aceste aspecte se apreciază în baza dispozițiilor din partea generală a legii penale. Pentru toate aceste situații, legiuitorul României spre exemplu, a prevăzut norme cu mult mai precise în partea specială a legii penale. În țara vecină se aplică regula concursului de infracțiuni numai pentru evadarea din arest la domiciliu, în rest, se adaugă pedeapsa pentru evadare la termenul neexecutat. În România legea penală prevede în partea specială sancționarea tentativei la această infracțiune. [6] Deasemenea legea penală a Republicii Moldova nu sancționează, comparativ cu legea penală a României, evadarea din arestul la domiciliu.

Din punctul meu de vedere, este un mare avantaj remarca legiuitorului moldav de la alineatul 3, prin care sunt enumerate cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, însă, pe lângă inexistența sau încetarea temeiului legal al detenției, s-ar putea crea avantaje și să mai fie absolvit de pedepasă:

a) condamnatul care a săvârșit evadarea din motivul că avea bănuieli rezonabile privitoare la un potențial pericol pentru propria securitate și anterior nu a obținut un răspuns pozitiv din partea administrației penitenciarului în momentul când a solicitat prin cerere orală sau scrisă, asigurarea securității personale;

b) condamnatul care după ce a săvârșit infracțiunea s-a predat benevol autorităților, dar numai dacă nu a mai săvârșit evadări sau tentative de evadare anterior.

Aceste modificări trebuie să fie operate din simplul motiv că unele persoane încarcerate evadează din motive rezonabile: sunt victime ale subculturii, sunt împovărate de datoriile la jocul de cărți, suportă amenințări ori intimidări din partea altor condamnați etc. În același timp, la fel cum prin pedeapsă descurajăm evadarea, putem încuraja predarea benevolă a fugarului către autorități prin înlăturarea caracterului penal al faptei. În cazul evadărilor săvârșite pe motiv de securitate este imperativ ca legiuitorul să opereze modificări referitoare la înlăturarea caracterului penal al faptei, pe când stimularea prin aceiași metodă a predării benevole nu este imperativă ci facultativă, pentru că numărul evadărilor soldate cu succes oricum este mic iar persoanele evadate din penitenciar de regulă sunt identificate de către organele de drept în cel mult 24 de ore, astfel nu este ca și cum nu putem face față unui număr mare de persoane evadate și trebuie să creăm mecanisme pentru a simplifica munca cadrelor implicate în căutare.

Consider că în latura obiectivă a infracțiunii de evadare din locurile de deținere, în varianta agravantă, am putea opera modificări pentru a include și alte acțiuni prejudiciabile precum:

a) evadarea prin deposedarea personalului penitenciar de arme, muniții, mijloace tehnice și speciale (baston, cătușe, stație radio etc);

b) evadarea în scopul de eschivare de la răspunderea penală pentru o altă infracțiune săvârșită în penitenciar;

c) evadarea în stare de ebrietate alcoolică ori narcotică (pentru că pe lângă dinamica grupului, factoul de consum este un alt catalizator al acestei infracțiuni);

d) evadarea prin sedarea altor persoane ori prin recurgerea la contaminarea sursei de apă potabilă și a hranei acestora cu substanțe psihotrope, tranchilizante ori alt efect toxic (ex. angajați ai penitenciarului, alți condamnați care altmiteri ar putea fi martori și ar putea să denunțe fapta etc.);

e) evadarea care s-a dovedit că s-a produs pentru a realiza un scop infracțional ș. a.

Subiectul infracțiunii de evadare din locurile de detenție, trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele trăsături: a) persoană fizică responsabilă; b) persoană care execută o pedeapsă penală privativă de libertate (închisoare sau detențiune pe viață) ori persoană în privința căreia s-a dispus aplicarea măsurii arestului preventiv; c) persoană căreia nu i s-a anulat ori expirat temeiul legal al detenției în conformitate cu prevederile legislației penale și procesual-penale a țării noastre; d) persoană care a atins vârsta de 16 ani în cazul în care fapta corespunde componenței de infracțiune prevăzută de varianta-tip și 14 ani pentru varianta agravantă, reieșind din dispozițiile generale ale legii penale cu privire la calitatea de subiect al infracțiunii.

Latura subiectivă a infracțiunii de evadare din locurile de detenție nu se poate realiza decât prin intenție directă. Imprudența este așadar, exclusă. Privitor la motivele infracțiunii, nu există o listă precis determinată, și un asemenea aspect, ar face mai curând obiectul unei investigații criminologice, motiv pentru care, vom explica și cauzal evadarea din locurile de detenție ca și fenomen infracțional în cadrul acestui demers.

Victima infracțiunii de evadare din locurile de detenție este de regulă statul, care: a) pierde în procesul de identificare, reținere și reîncarcerare al condamnaților evadați resurse; b) pierde deasemenea resurse din contul faptului că trebuie să asigure din nou inițierea unui proces penal și să creeze condiții pentru ca instanța de judecată să se pronunțe în privința cauzei; c) deasemenea statul este prejudiciat prin faptul că cetățenii săi își pierd încrederea în justiție, prin faptul că cetățenii pot trăi momente de panică și sentimente de insecuritate atunci când află că o persoană periculoasă a evadat; d) prin faptul că statul nu-și poate onora pe deplin rolul său în a oferi protecție cetățenilor prin asigurarea unor condiții de executare a pedepselor penale stricte și în conformitate cu legea; e) deasemenea dacă evadarea s-a produs prin deteriorarea unui sau mai multor elemenete ale infrastructuii penitenciare (ușă, edificiu de pază), statul pierde resurse materiale. În cazul în care evadarea se produce prin aplicarea violenței, victima infracțiunii de evadare din locurile de deținere poate fi și o persoană fizică, care poate avea o calitate oficilă, de angajat al unei autorități publice, poate fi o persoană privată de libertate sau un simplu civil.

Urmează acum să tratăm privitor la motivele pentru care condamnații săvârșesc astfel de infracțiuni și să analizăm factorii criminogeni ai fenomenului de evadare din locurile de detenție. Pot să mă expun destul de complex, reieșind din experiența pe care am acumulat-o pe parcursul a peste 12 ani de activitate în Penitenciarul nr.3 și în cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, perioadă în care am fost, bineînțeles, observator al câtorva evenimente de evadare, spun evenimente pentru a sublinia caracterul excepțional al evadării și faptul că evadarea nu face parte din rutina penitenciarelor precum acțiunile de automutilare, altercațiile între deținuți ș. a. m. d. Acest fapt nu înseamnă că nu există un nivel înalt de latență al acestei infracțiuni. În relitate autoritățile penitenciarelor reușesc să combată fenomenul încă la faza de pregătire a infracțiunii. Spre exemplu, un condamnat cu intenții de evadare, care iese la muncă pe câmp îmbrăcat în haine prea îngrijite, care nu corespund hainelor de lucru, va fi monitorizat cu strictețe, iar acesta respectiv, nu va încerca să evadeze văzând că este intens supravegheat. Dacă ținuta este mult prea îngrijită în mai multe zile lucrătoare, acesta poate fi stopat de la muncă, de regulă oferindu-i-se altă ofertă de muncă mai atractivă pe teritoriul penitenciarului, dar se mai practică invocarea unui motiv medical, dacă cadrele medicale îl pot motiva. Există așadar, situații când condamnații ar dori să evadeze dar nu-și pot realiza acest scop, în virtutea faptului că ofițerii și subofițerii din penitenciar mențin un nivel înalt de vigilență.

În practica mea penitenciară am întâlnit condamnați care au evadat sau au dorit să evadeze, ghidați de motive foarte variate precum: dorința de a fi aproape de familie, dorința de a consuma alcool, dorința de a avea raporturi sexuale, dorința de a se răzbuna pe membri ai familiei sau pe victime, dorința de a se eschiva de la executarea pedepsei și a ieși din țară, dorința de a evita un pericol din mediul carceral privitor la propria securitate, dorința de a săvârși o nouă infracțiune și chiar dorința de a crea incomodități și probleme angajaților din penitenciar. Spre exemplu, am cunoscut un condamnat care avea ură față de un angajat din motiv că acesta în momentul efectuării controlului corporal nu-i permitea accesul înpenitenciar cu struguri, și a preferat să evadeze anume în tura lui și anume când respectivul angajat era șeful grupului de escortă. Condamnatul era la curent că angajatul urma să fie avansat în grad în termen și a întreprins acțiunea de evadare inclusiv din motive de ură față de angajat, pentru ca acesta să fie sancționat pentru neglijență și să nu poată fi avansat în grad special. Din analiza acestor motive, putem sintetiza o listă de factori criminogeni care ar favoriza infracțiunea de evadare din locurile de detenție pe care îi vom analiza: adicțiile de consum, factorii subculturali, tendințele psihopatologice, dinamica grupului, vârsta, sexul, statutul social, educația și cultura juridică, condițiile de detenție precare, probleme familiale, termenul mare de detenție etc.

Adicțiile de consum. Predispunerea la evadare o au condamnații în stare de sevraj, respectiv cu necesitate de a ieși în exterior atunci când nu găsesc în penitenciar alcool sau droguri, dar mai ales au fost înregistrate tentative de escaladare a edificiului de pază de către condamnați în stare de ebrietate alcoolică sau/și narcotică. Deci,

când este vorba despre adicții, nu sevrajul ci starea de ebrietate care diminuează capacitatea condamnatului de a fundamenta rațional comportamentul catalizează în mod decisive infracțiunea. Condamnații sunt destul de ingenioși în a-și fabrica singuri, în mod clandestin băuturi alcoolice, iar pentru a evita sevrajul narcotic, au ca soluție participarea benevolă la tratamentul farmaceutic cu metadonă, care este o alternativă la drogurile utilizate de ei.

Factorii subculturali. Din păcate penitenciarele Republicii Moldova, la fel ca și în alte state, reprezintă medii carcerale puternic subculturalizate. Apanajul subcultuii din penitenciarele moldovenești este ierarhia informală a condamnaților care impune un sistem de castă foarte dur – baza tuturor relațiilor conflictuale dintre condamnați și paravanul întregii criminalități penitenciare ca atare. Din cauza relațiilor subculturale, condamnații sunt impuși să joace cărți și să se împovăreze de datorii, fiind persecutați de liderii interlopi și constrânși în cele din urmă să încerce să evadeze sau să meargă pe calea sine-izolării.

Tendințe psihopatologice. Sănătatea mintală a condamnaților este cumva pusă în pericol în mod natural, deoarece orice privare de libertate poate avea asemenea repercursiuni. Dacă intervin și alți factori, la condamnați poate începe un proces de psihopatologizare care diminuează din capacitatea de a aprecia critic faptele și a fundamenta conduita prosocial. Evadarea deseori este o predispunere a condamnaților care sunt depresivi, anxioși, hipomaniacali, dependenți, cu tulburări de atașament, paranoici, schizoizi, epileptoizi etc. În aceste patologii este diminuată semnificativ facultatea de a analiza urmările pe termen lung.

Dinamica grupului. Este un factor criminogen care ține de evadările colective. În unele grupuri de condamnați există mai multă motivație pentru astfel de acte. Spre exemplu, ultimele 2 evadări din Penitenciarul nr.10 au fost săvârșite de grupuri a câte 3 condamnați, fapt din care rezultă că minorii sunt predispuși la evadări în grup. Cazuri relativ recente de evadări în grup au fost raportate și în Penitenciarul nr.4. Condamnații nu săvârșesc de regulă evadări în grup focusați pe ideea de a dispersa echipele de căutare, sporindu-și în acest mod șansele, deoarece după evadare, ei sunt prinși de regulă în aceiași locație, de unde rezultă că grupurile de evadare sunt relative bine coagulate și tind să păstreze interese comune.

Vârsta. Sexul. Statutul social. Practica penitenciară ne spune că evadează mai fregvnt minorii și tinerii decât adulții, mai des bărbații decât femeile și mai des persoanele social-vulnerabile decât cele avantajate social. Persoanele condamnate cu statut social înalt, își pot asigura o mai bună calitate a vieții în detenție, se bucură de suportul emoțional și financiar al familiei și conștientizează mai bine consecințele pe termen lung ale evadării.

Educația și cultura juridică. Deși condamnații sunt informați în legătură cu drepturile și obligațiile lor, le sunt puse la dispoziție regulamente și legi pentru a fi informați și a avea o conduită crespunzătoare, adevărul este că o bună parte din ei nici măcar nu conștientizează efectele juridice pe care le poate avea evadarea. Mai

ales minorii, care în ultimul caz de evadare dat pe sinteza sistemului penitenciar, au aplicat violența asupra colaboratorului, fiind pasibili de o nouă condamnare în baza articolului 317, alineatul 2. În momentul evadării mulți condamnați în mod ușuratic sunt convinși că în cazul în care vor fi prinși judecătorul nu le vada pedeapsa maxim prevăzută ci numai câteva luni. Unii condamnați cunosc în linii generale că pentru evadare se dă o pedeapsă de până la 3 ani dar nu cunosc despre agravante.

Condițiile de detenție precare. În foarte rare cazuri condițiile precare de detenție sunt o cauză directă a evadării. Precaritatea condițiilor este de regulă direct proporțională cu precaritatea lor socială, ambele înlănțuindu-se în legături cauză-efect diverse: inadaptare socială, conflicte intrapersonale și interpersonale, încălcări de regim etc. Condamnații care dispun de resurse reușesc să își asigure o calitate a vieții mai bună în penitenciar, ceilalți se limitează la modestul „strict legal și necesar" pus la dispoziție de penitenciar. Totuși, condamnații care trăiesc în condiții precare sunt mai predispuși la evadare, pentru că precaritatea lor îi predispun în primul rând psihologic către gesturi extreme. În rândul acestor condamnați sunt mai fregvente și cazurile de automutilare, suicid etc.

Problemele în familie. Acest factor criminogen include o multitudine de posibilități: poate fi vorba despre o rudă ori membru al familiei bolnav ori accidentat, conflicte în relația de cuplu sau pur și simplu nu răspunde partenerul/partenera la telefon. Izolați de familie, condamnații tind să își creeze în mintea lor scenarii și prognoze negative care le alimentează dorința de a evada. Spre exemplu, odată în rândul ofițerilor s-a dispus monitorizarea mai vigilentă a unui condamnat căruia îi fugise fiica minoră de acasă, și care a revenit peste 5 zile. În acest timp, condamnatul era foarte agitat și declara verbal că îi vine să sară edificiul de pază, dădea telefoane acasă foarte des etc. După rezolvarea situației de acasă, condamnatul a revenit la starea lui normală. Din fericire acesta a fost un caz în care nu s-a comis tentativă de evadare.

Termenul mare de detenție. Este practic o chestiune de protocol monitorizarea mai vigilentă a condamnaților cu termene mari la începutul executării pedepsei. Dorința de evadare poate fi alimentată în cazul lor de lipsa de speranță, de negarea ideii de a petrece în spatele gratiilor un termen îndelungat. În parte, profilaxia acestui factor este asigurată prin interzicerea escortării acestor condamnați la munci în afara penitenciarului ori prea aproape de edificiul de pază și prin munca educativ-informativă în carantină, când condamnatului i se prezintă un scenariu mai optimist, vorbindu-i-se despre importanța comportamentului pozitiv în cazuri precum eliberarea condiționată și aplicarea unei eventuale amnistii. De asemenea i se aduce la cunoștință despre zilele cu calcul privilegiat, fiind motivat să muncească. Unii condamnați țin cont de aceste aspecte, și, având perseverență, disciplină și mai ales fon ocupațional nici nu simt cum trece timpul până la eliberarea condiționată.

Dorința de a impresiona. Mai există în rândul condamnaților tendința de a manifesta un comportament demonstrativ, față de administrație cât și de alți condamnați. Spre exemplu, într-un caz de evadare, condamnatul în mod ironic a declarat că a

evadat ca să bea o bere. În fapt, cu berea în mână a și fost prins, pe un peron al unei gări din Chișinău. În cazul respectiv condamnatul (care era și un mare confabulator mitoman) a declarat că a salutat numeroși polițiști, a cerut unuia un foc pentru a-și aprinde o țigară, s-a comportat absolut firesc și practic nu s-a străduit ca să nu fie prins. Din evadarea sa condamnatul a făcut o adevărată pățanie pe care o povestește și azi la alți deținuți, în fapt, înflorind-o cu detalii care nici nu au existat. Dorința de a impresiona este specifică deținuților, din acest motiv, rămâne un factor criminogen deosebit de important, pentru mai multe infracțiuni.

Finalizăm acest demers prin a puncta faptul că infracțiunea de evadare din locurile de detenție, deși nu are o incidență mare comparativ cu alte infracțiuni și în coraport cu numărul populației carcerale, în sens juridico-penal cât și criminologic, nu ar trebui să piară de sub „ochiul ager" nici al legiuitorului și nici al cercetătorilor. Fapta de evadare necesită în continuare a fi descurajată prin incriminare deoarece evadările deși nu sunt numeroase, au un nivel înalt de latență, datorită factorilor criminogeni care guvernează în mediul de detenție. Am demonstrat că o evadare se poate realiza, ipotetic vorbind, prin mult mai multe acțiuni prejudiciabile decât cele prevăzute de legiuitor, prin urmare, legiuitorul ar putea să opereze modificări în articolul 317 a Codului Penal. Aceste modificări ar putea să fie efectuate inclusiv pentru a crea un cadru de incriminare a faptei de evadare de sub arestul la domiciliu (care tot este un loc de deținere în cazul dat). Din păcate, o parte din factorii criminogeni ai evadării ca și fenomen infracțional, sunt și mai tare potențați de factorii subculturali. Anume relațiile subculturale dintre deținuți favorizează acele stări psihologice și acele conflicte între condamnați care le alimentează dorința de a evada. Pentru a asigura un nivel acceptabil de profilaxie, autoritățile trebuie să slăbească efectul subculturii penitenciare asupra condamnaților, să creeze condiții de egalitate între condamnați, să impună respectarea regimului și în același timp să ofere un climat moral psihologic în detenție favorabil conservării echilibrului lor emoțional și respectiv, a sănătății mintale a acestora, pentru ca motivația de a evada și apetența de a săvârși noi infracțiuni să nu fie stimulate în nici un mod.

Referințe bibliografice:

1. Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002, publicat în Monitorul Oficial nr. 72-74, art. 195 din 14.04.2009;
2. Brînza, S., Stati, V., Drept Penal. Partea Specială, vol. II. Chișinău: F. E.– P. „Tipografia Centrală", 2011, 1324 pag.;
3. Codul de Executare al Republicii Moldova nr. 443 din 24.12.2004, publicat în Monitorul Oficial nr. 214-220, art. 704 din 05.11.2010;
4. Cușnir, V., Doga, A., Reflecţii asupra noţiunii de justiţie ca valoare socială protejată de normele juridico-penale. În: Revista Națională de Drept, nr. 12(158) din 2013, pp. 16-18;

5. Chetraru, V., Aspecte juridico penale privind delimitarea evadării din locurile de deţinere de alte infracţiuni conexe. În: *Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a MAIRM: ştiinţe juridice*, 2012, nr. 12(2), pp. 98-103;
6. Lege [5]. Portal legislativ. Codul Penal al României. Accesat [10.12.2023] Disponibil: https://lege5.ro/gratuit/gezdmnrzgi/cuprins-codul-penal?dp=gqytsojshe4do